

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Kontrolní činnost Úřadu práce
České republiky v oblasti dávek
hmotné nouze**

Filip Nývlt

Katedra sociální práce
Vedoucí práce: Mgr. Ing. Olga Angelovská
Studijní program: Sociální a pastorační práce (B0923P240004)
Studijní obor: Sociální a pastorační práce

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Kontrolní činnost Úřadu práce České republiky v oblasti dávek hmotné nouze napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 18.6. 2021

.....

Filip Nývlt

NÝVLT, Filip. *Kontrolní činnost Úřadu práce České republiky v oblasti dávek hmotné nouze*. 2021. BAKALÁŘSKÁ PRÁCE. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Katedra sociální práce. Vedoucí práce Mgr. Ing. Olga Angelovská.

Anotace

Akademická práce se zabývá kontrolní činností Úřadu práce České republiky v oblasti dávek hmotné nouze. Věnuje se popisu místního šetření, které je součástí procesu před přiznáním dávky. Dále popisuje faktory, které ovlivňují design zmíněné kontrolní činnosti liniového pracovníka.

Klíčová slova

kontrolní činnost, Úřad práce České republiky, hmotná nouze, liniový pracovník, místní šetření

Summary

This bachelor thesis deals with the control activity of the Labour Office of the Czech Republic in the area of benefits for those with material needs. The thesis focuses on the investigations which are a part of the process undertaken before granting social benefits. It describes factors which influence the design of the mentioned assessment activity of a line worker.

Keywords

control activity, Labour office of the Czech Republic, state of material need, line worker, local assessment

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí bakalářské práce Mgr. Ing. Olze Angelovské, která mě odborně a trpělivě vedla k výsledné podobě této bakalářské práce. Dále bych chtěl vyjádřit vděčnost a poděkování své rodině a manželce za dlouhodobou podporu a pochopení během celého studia.

Obsah

1	Úvod a cíle práce	6
2	Vymezení problému	8
3	Úřad práce ČR	10
3.1	Kontrolní činnost.....	11
3.2	Ukotvení kontrolní činnosti v legislativě	14
3.3	Popis a průběh místního šetření	15
4	Teorie liniových pracovníků.....	18
4.1	Role liniového pracovníka	20
5	Hmotná nouze.....	26
5.1	Vymezení pojmu hmotná nouze.....	26
5.2	Dávky hmotné nouze.....	27
6	Metodologie.....	34
6.1	Výzkumný problém.....	34
6.2	Výzkumný cíl	34
6.3	Výzkumné otázky.....	35
6.4	Vzorkování	35
6.5	Sběr dat.....	35
6.6	Limity výzkumu	36
7	Činnost kontrolního pracovníka – výsledky výzkumu	38
7.1	Faktory ovlivňující jednání pracovníka.....	38
7.2	Přesvědčení pracovníka – práci vykonávám dobře	40
7.3	Osoba v hmotné nouzi – pojetí pracovníků hmotné nouze	40
7.4	Faktory ztěžující práci	42
7.5	Bariéry pro práci pracovníka hmotné nouze	44
7.6	Pandemická situace – způsobená onemocněním COVID-19.....	45
8	Diskuse	47
9	Závěr.....	49
10	Seznam literatury	52
11	Přílohy	58

1 Úvod a cíle práce

Česká televize v únoru roku 2020 odvysílala ve svém pořadu 168 hodin reportáž,¹ která odkrývala na Úřadu práce České republiky nekorektní, neadekvátní, otřesné a nelidské zacházení se svými klienty. V úvodu reportáže je uvedena matka samoživitelka, která neplánovaně otěhotněla. Z důvodu své tísnivé finanční situace se obrátila na kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky pro Prahu 5, aby požádala o pomoc v hmotné nouzi. Úřednice z oddělení hmotné nouze poučila matku samoživitelku, že se má těhotenství plánovat. Přístup se matky samoživitelky dotkl natolik, že po křiku úřednice brečela a odešla z úřadu práce v slzách.

Z reportáže dále vyplývá, že je na pracovníky z oddělení hmotné nouze vyvíjen tlak, aby vypláceli méně dávek, poskytovali neúplné a nepravdivé informace, vymlouvali podání žádosti o dávku a aby lpěli v podaných žádostech o dávku na byrokratické formality. Podle zmíněné reportáže mají úředníci tendenci házet klientům „klacky pod nohy“. Nejpotřebnější doplácují ještě více na svoji situaci, aby se ušetřily finanční prostředky, nebo aby mohla být demonstrována moc, která plyne z úřednické pozice a funkce.

Výše zmíněné skutečnosti mě před rokem po odvysílání reportáže natolik významně znepokojily, že jsem se rozhodl zjistit, jestli je podobné jednání na Úřadu práce České republiky správná praxe.

Práce se věnuje kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky v oblasti dávek hmotné nouze. Zaměřuje se na okolnosti, které mají vliv na činnost kontrolních liniových pracovníků z oddělení hmotné nouze. Na podobě kontrolní činnosti se podílí více proměnných, jako je osobnostní i profesní nastavení liniového pracovníka, politické normy a nároky, legislativní rámec

¹ ČESKÁ TELEVIZE: 168 hodin: Z moci úřední

činnosti apod. Výsledná podoba kontrolní činnosti je dána kombinací všech výše zmíněných proměnných, které jsou součástí širokého dynamického systému.

Cílem práce je identifikace proměnných, které ovlivňují kontrolní činnost. V této souvislosti s proměnnými se jedná o dynamický systém, jímž je prostřednictvím sociální politiky ovlivněn dennodenně velký počet lidských životů. Tento vliv dále popisuje kapitola s č. 4 - Teorie liniových pracovníků.

Zpřehlednění a popis faktorů, ovlivňujících design kontrolní činnosti, má za cíl umožnit kontrolním pracovníkům reflexi nad svými postupy a přístupy vůči klientovi.

2 Vymezení problému

Podle zprávy Ministerstva práce a sociálních věcí ČR bylo za prosinec roku 2020 vyplaceno 106 000 dávek hmotné nouze.² Dávky hmotné nouze pomáhají skupinám osob, které patří mezi nejvíce potřebné a zranitelné. Osoby v hmotné nouzi se nacházejí ve složité životní situaci, a proto je důležité věnovat pozornost způsobu, jakým se s nimi jedná.

V rámci systému sociálního zabezpečení České republiky nepojistné dávky hmotné nouze tvoří tzv. poslední záchrannou síť pro osoby, které jsou nejvíce ohrožené sociálním vyloučením. Jejich zranitelnost vychází z nedostatku socioekonomického a kulturního kapitálu, což se negativně promítá do životních podmínek, v nichž osoby v hmotné nouzi žijí. Důvodem pro zabývání se determinanty designu kontrolní činnosti je skutečnost, že se osoba v hmotné nouzi vyskytuje v nerovném postavení vůči kontrolnímu pracovníkovi z důvodu svého kulturního a socioekonomického statusu, což může vytvářet úředníkovi prostor pro neadekvátní jednání s osobou v hmotné nouzi. Širokost a dynamičnost zmíněných proměnných může způsobovat nepřehlednost a neuchopitelnost pro jednotlivé kontrolní pracovníky, čímž se otevírají dveře pro neprofesionální průběh kontrolní činnosti. Pokud pracovník nebude reflektovat zmíněné proměnné, může být jeho jednání v rozporu se zamýšleným cílem, kterým má být zprostředkovávání pomoci osobám v hmotné nouzi.

Kontrolní činnost směřuje i k šetrnému a odpovědnému hospodaření, čímž se šetří státní finance. Prostřednictvím kontrolní činnosti Úřadu práce ČR v oblasti dávek hmotné nouze bylo jen za rok 2016 ušetřeno padesát milionů korun českých.³

² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR 2020: Informace o vyplacených dávkách

³ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ ÚP ČR 2016: tisková zpráva

Cílem kontrolní činnosti v oblasti dávek je ověřování, jestli příjemci dávek splňují kritéria pro jejich přiznání, nebo zda dávky nepobírají neoprávněně. Zneužívání se týká i dávek hmotné nouze,⁴ nicméně příčina zneužívání dávek hmotné nouze nemusí nutně vycházet ze strany žadatele o dávku a jeho záměru podvádět. Příčinu je možné nalézt i u pracovníka, který vykonává kontrolní činnost. Kvůli sociálnímu a místnímu šetření, která probíhají ještě před přiznáním dávek, je kontrolní činnost u hmotné nouze administrativně a časově náročnou záležitostí. V případě, že se kontrolní činnost neprovede řádně, neověří se kvalitně všechny skutečnosti, které rozhodují o přiznání dávky, může dojít k pochybení na straně kontrolního pracovníka. Žadatel o dávku se tak může jednoduše stát „obětním beránkem“ špatně provedené kontrolní činnosti. Z tohoto důvodu může kontrolní pracovník provést intervenci, jejíž následky povedou ke zhoršení sociální situace klienta hmotné nouze. V takovém případě se jedná o selhání kontrolního mechanismu nebo lidského faktoru. Znalost proměnných kontrolním pracovníkem představuje žádoucí profesní dovednost, kterou se dosahuje odborného a profesionálního jednání. Špatně provedená kontrola může klientovi způsobit nemalé materiální i nemateriální škody. Proto kontrolní činnost vyžaduje zodpovědný přístup.

⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 6 Tdo 393/2016

3 Úřad práce ČR

Úřad práce ČR je správním úřadem s celostátní působností a jeho zřízení je legislativně vymezeno zákonem č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR, zákonem č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Dále Úřad práce ČR vykonává svoji činnost podle zákona č. 500/2004 Sb. správní řád, který mimo jiné určuje způsob, jak se má úředník chovat při vykonávání své činnosti.

Nadřízeným subjektem Úřadu práce ČR je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Tato státní instituce řídí činnost Úřadu práce ČR.⁵ Úřad práce ČR se skládá z generálního ředitelství, pobočky pro hlavní město Prahu a krajských poboček, jejichž součástí jsou kontaktní pracoviště.⁶ Úřad práce ČR je jedním ze subjektů státní správy, který přerozděluje finanční prostředky a následně je vyplácí v podobě sociálních transferů, čímž se přímo podílí na systému sociálního zabezpečení České republiky.

Činnosti Úřadu práce ČR jsou vymezeny v § 4 zákona č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR. Ze souboru těchto činností vyplývá, že Úřad práce ČR zajišťuje mimo jiné i pomoc osobám v hmotné nouzi.⁷ Přímému popisu, jak se pomoc osobám v hmotné nouzi provádí, se věnuje kapitola č. 3.3 - Popis a průběh místního šetření.

Tabulka č.1 představuje vývoj vynaložených státních finančních prostředků mezi lety 2015-2020 na jednotlivé dávky hmotné nouze. Mimo rok 2020 (zřejmě způsobeno onemocněním COVID-19) lze od roku 2015 sledovat pokles výdajů Úřadu práce ČR na dávky hmotné nouze.

⁵ § 1 zákona č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR

⁶ § 2 zákona č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR

⁷ § 4 odst. 1 písm. f) zákona č. 73/2011 Sb. o Úřadu práce ČR

Tabulka č. 1 - Vynaložené finanční prostředky Úřadem ČR na dávky v hmotné nouzi mezi lety 2015-2020

	vyplaceno od počátku roku (v mil. Kč)					
	2015 ⁸	2016 ⁹	2017 ¹⁰	2018 ¹¹	2019 ¹²	2020 ¹³
dávky v hmotné nouzi	10 518	9 255	7 363,6	5 352,8	4 409,4	4 788,2
příspěvek na živobytí	7 240,1	6 220,9	4 849,9	3 395,2	2 750,7	3 071,1
doplatek na bydlení	3 136,3	2 917,1	2 422,6	1 893,7	1 605,9	1 627,8
mimořádná okamžitá pomoc	141,6	117	91,1	63,9	52,7	89,4

Zdroj: MPSV ČR - informace o vyplacených dávkách mezi lety 2015-2020

3.1 Kontrolní činnost

Dle Průchy¹⁴ je každá kontrola součástí výkonu správní činnosti správního práva, ale i prostředkem k naplňování legislativního rámce vykonávané činnosti, při jejímž vykonávání mohou vznikat odchylky, které je nutné podchytit, aby se s co největší přesností dosáhlo zamýšlených výstupů.

Podobně chápe kontrolu i Vodáček,¹⁵ podle kterého kontrolní činnost představuje řídicí proces, jímž se preventivně předchází nehospodárnosti, kterou způsobuje odchylka vůči žádoucímu stavu.

⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR 2015: *Informace o vyplacených dávkách*

⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR 2016: *Informace o vyplacených dávkách*

¹⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR 2017: *Informace o vyplacených dávkách*

¹¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR 2018: *Informace o vyplacených dávkách*

¹² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR 2019: *Informace o vyplacených dávkách*

¹³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR 2020: *Informace o vyplacených dávkách*

¹⁴ PRŮCHA a POMAHAČ 2002: str. 179

¹⁵ VODÁČEK a VODÁČKOVÁ 2013: str. 140

Úřad práce ČR v oblasti dávek hmotné nouze vykonává kontrolní činnost, aby předešel zneužívání dávek hmotné nouze.¹⁶ Kontrolní činnost v oblasti dávek má za cíl odhalit případy, v nichž se finanční prostředky vyplácejí neoprávněně, čímž se šetří finance státu a ve výsledku i finanční prostředky daňových poplatníků.

Ve veřejnosprávních záležitostech Úřadu práce České republiky se kontroluje, zda vynaložené finanční prostředky směřovaly ke správnému adresátovi, nebo jestli při vyplácení nebyly porušeny správní postupy či právní předpisy.

V rámci veřejnosprávních kontrol v oblasti dávek patří dávky hmotné nouze mezi méně kontrolované. Podle výroční zprávy Úřadu práce ČR o kontrolní činnosti za rok 2020 tvoří kontroly v oblasti dávek hmotné nouze pouze 2 % z celkovému počtu kontrol v oblasti dávek.¹⁷ Méně častá kontrola u dávek hmotné nouze je dána preventivní kontrolou, která probíhá ještě před přiznáním dávek hmotné nouze. Preventivní kontrola probíhá formou místního šetření. Odchytky se tak podchytávají v počátku, což má za následek, že se kontrolní činnost u dávek hmotné nouze provádí v nižší intenzitě. Nicméně i přes preventivní kontroly u dávek hmotné nouze dochází k jejich neoprávněnému pobírání.¹⁸

Během řízení o přiznání dávky hmotné nouze se může stát, že žadatel o dávku zamlčí nebo poskytne záměrně zavádějící i neúplnou informaci, aby na dávku neoprávněně dosáhl.¹⁹ Již při podání žádosti je žadatel upozorněn, že je povinen uvést pravdivé údaje a skutečnosti, jinak mu hrozí řízení o přeplatku,²⁰ přestupkové nebo trestní řízení a zákaz pobírání dávek hmotné

¹⁶ ÚŘAD PRÁCE ČR 2014: tisková zpráva

¹⁷ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ ÚP ČR 2020: Zpráva o kontrolní činnosti

¹⁸ rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 3. 2017, sp. zn. 54 Ad 8/2016

¹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 6 Tdo 393/2016

²⁰ § 51 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

po dobu následujících tří měsíců.²¹ V případě, že klient při kontrole neprojevuje součinnost, tak se je obeznámen, že jeho pokračování v nesoučinnosti může mít vliv na nepřiznání, snížení nebo odejmutí dávek hmotné nouze.²²

Po podání žádosti je žadatel o dávku hmotné nouze navštíven kontrolorem, který vykonává místní šetření v žadatelově obytném prostoru. Pracovník při šetření ověřuje, zda údaje a uvedené skutečnosti v žádosti odpovídají reálným skutečnostem.²³

Mediánová úspěšnost kontrolní činnosti Úřadu práce ČR v oblasti dávek hmotné nouze mezi lety 2015-2020 představuje 17,97 %. Za sledované pětileté období bylo vykonáno v oblasti dávek hmotné nouze 1187 kontrol, z toho se ve 145 případech přišlo na překážku pro přiznání dávek v hmotné nouze.

Tabulka č. 2 - Kontrolní činnost Úřadu práce ČR v oblasti dávek hmotné nouze mezi lety 2015-2020

	2015 ²⁴	2016 ²⁵	2017 ²⁶	2018 ²⁷	2019 ²⁸	2020 ²⁹
počet kontrol v rámci dávek hmotné nouze	355	11	81	574	73	93
zjištěná porušení při kontrole podkladů pro přiznání dávek hmotné nouze	36	11	6	49	19	24
úspěšnost v kontrolní činnosti	10,14 %	100 %	7,41 %	8,54 %	26,03 %	25,81 %

Zdroj: ÚP ČR - zprávy o kontrolní činnosti mezi lety 2015-2020

²¹ § 3 odst. 1 písm. h) zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

²² § 63 odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

²³ Rozhovor C

²⁴ ÚŘAD PRÁCE ČR 2015: *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky*

²⁵ ÚŘAD PRÁCE ČR 2016: *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky*

²⁶ ÚŘAD PRÁCE ČR 2017: *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky*

²⁷ ÚŘAD PRÁCE ČR 2018: *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky*

²⁸ ÚŘAD PRÁCE ČR 2019: *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky*

²⁹ ÚŘAD PRÁCE ČR 2020: *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky*

3.2 Ukotvení kontrolní činnosti v legislativě

Legislativní rámec kontrolní činnosti se nachází v zákoně č. 255/2012 Sb. kontrolní řád. Smyslem kontroly je zjistit, jak kontrolovaná osoba plní povinnosti, které jí plynou z právních předpisů.³⁰ V rámci hmotná nouze má žadatel o dávku povinnost uvést pravdivé údaje. V tomto kontextu úřad práce ověřuje, zda jsou údaje a skutečnosti, které uvedl žadatel v žádosti o dávku, založené na pravdě.³¹

Kontrolní orgán v rámci své věcné příslušnosti³² pověřuje fyzickou osobu k provedení kontroly,³³ která je konávána z moci úřední.³⁴ Úřad práce ČR má jako správní orgán i kontrolní funkci, v rámci které pověřuje své zaměstnance k vykonání kontroly.

Úřad práce České republiky se jako správní orgán při kontrolní činnosti musí řídit zákonem č. 500/2004 Sb. správní řád, který mimo jiné určuje i design jednání s klientem.³⁵ Podle tohoto zákona má správní orgán povinnost si přednostně obstarávat podklady pro svoji činnost o dotčené osobě ze své úřední evidence, do níž má úřad přístup, čímž se směřuje k co možná nejmenšímu zatěžování dotčené osoby.³⁶ Aplikace tohoto správního postupu se při kontrolní činnosti u dávek hmotné nouze uplatňuje při komunikaci s orgány veřejné a státní správy, bankami, právníckými a fyzickými osobami pro ověření rozhodných skutečností, které žadatel uvedl v žádosti o dávku hmotné nouze.³⁷

³⁰ § 2 zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád

³¹ Rozhovor A; Rozhovor C

³² § 10 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád

³³ § 4 odst. 1 zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád

³⁴ § 5 odst. 1 zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád

³⁵ § 4 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád

³⁶ § 6 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád

³⁷ § 50 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi; Rozhovor D

Kontrolovaná osoba má zákonem uloženou povinnost vyvinout součinnost při kontrole.³⁸ U kontroly dávek hmotné nouze se nejčastěji jedná o vpuštění do žadatelova obytného prostoru.

3.3 Popis a průběh místního šetření

Místní šetření se provádí za účelem ověření skutečností, které jsou uvedeny žadatelem v žádosti o dávku hmotné nouze. Místním šetřením se u posuzovaných osob zjišťují majetkové a sociální poměry, které jsou rozhodnými skutečnostmi pro přiznání dávek hmotné nouze. Šetření v místě se koná v obytném prostoru žadatele.

Před provedením místního šetření se údaje v žádosti zadávají do programové aplikace. Z programové aplikace se tiskne protokol, který slouží k úřednímu záznamu o prováděném šetření. Zmíněné šetření se ve většině případů ohlašuje, ale může se provést i neohlášeně, pokud existují pochybnosti kontrolních pracovníků o pravdivosti a správnosti uvedených skutečností v žádosti o dávku. Neohlášené šetření v místě se provádí v případech, kdy se potřebuje zjistit skutečný počet osob v obytném prostoru, který je při ohlášeném a běžném místním šetření těžce zjistitelný. V praxi se stává, že například žadatelka o dávku uvádí, že žije v obytném prostoru sama, ale při provádění místního šetření kontrolní pracovník nachází v obytném prostoru pánské oděvy. Následně se kontrolní pracovník doptává na příčinu výskytu pánského oblečení. Pokud přetrvávají pochybnosti i po dotazování, tak se může provést opravné a neohlášené šetření.

Ohlášení nebo neohlášení plánovaného šetření závisí na správním uvážení kontrolního pracovníka. Následně kontrolní pracovník navštívuje klienta v jeho obytném prostoru. Prvním kontrolním úkonem kontrolního pracovníka je předložení pověření ke kontrole,³⁹ jímž je předložení služebního

³⁸ § 10 odst. 2 a 3 zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád

³⁹ § 5 odst. 2 písm. a) zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád

průkazu.⁴⁰ Dále kontrolní pracovník žádá žadatele o dávku o vstup do jeho obytného prostoru, na který má mimo jiné kontrolní pracovník právo podle § 7 zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád. Po umožnění vstupu si kontrolní pracovník zouvá boty či si na ně nasazuje návleky, aby jednal zdvořile,⁴¹ nebo aby si ochránil své zdraví.⁴² Je-li to v zájmu kontroly, tak kontrolní pracovník může do kontrolní činnosti přizvat další fyzické osoby.⁴³ V rámci místního šetření se může jednat o přizvání fyzických osob, které jsou sousedy posuzované osoby, nicméně této možnosti se v praxi často nevyužívá.⁴⁴

Během šetření se do protokolu o kontrole zanáší spis hodnotnějšího majetku, na který by si mohl klient v budoucnu čerpat mimořádnou okamžitou pomoc. Při sepisování vybavení domácnosti se kontrolní pracovník především zaměřuje na životně důležité vybavení, jako jsou ledničky, trouby a pračky.⁴⁵ U těchto spotřebičů si kontrolní pracovník zapisuje poznámky o typu a stavu věci.

Při místním šetření se stává, že v obytném prostoru posuzované osoby žijí osoby, které společně deklarují, že spolu vzájemně nehopodaří. Kontrolnímu pracovníkovi je tak předloženo stanovisko, že se v obytném prostoru nachází dva a více okruhů, které žijí odděleně a nezávisle na sobě. Všechny okruhy pak mají povinnost i vlastní zájem, aby prokázaly, že je jejich tvrzení o společném nehopodaření pravdivé. Prokazatelnost se nejčastěji zjišťuje tím, jestli mají okruhy oddělené prostory ke spaní, oddělené potraviny ve skříni i v ledničce, oddělené hygienické pomůcky a mycí prostředky.

K žádosti o dávky hmotné nouze musí žadatel dodat přílohu, v níž dokládá informace o svém obytném prostoru. Informace se poskytují proto, aby

⁴⁰ § 4 odst. 3 písm. b) zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád

⁴¹ § 4 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád

⁴² Rozhovor B

⁴³ § 6 zákona č. 255/2012 Sb. kontrolní řád

⁴⁴ Rozhovor A

⁴⁵ Rozhovor A

se při místním šetření ověřily standardy kvality bydlení, protože při jejich nesplnění se nemusí doplatek na bydlení poskytnout. Pokud má kontrolní pracovník pochybnosti o obytném prostoru, že splňuje standardy kvality bydlení podle § 33b odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, může si vyžádat posudek od stavebního úřadu.⁴⁶ Žádost o posudek se podává i v případě, kdy se kontrolní pracovník domnívá, že obytný prostor žadatele není zkolaudovaný k trvalému pobytu.⁴⁷ Stavební úřad následně vydává posudek k obytném prostoru pro oddělení hmotné nouze, které na základě dodaného posudku rozhoduje ve správním řízení o přiznání doplatku na bydlení.

Pokud se při místním šetření zjistí, že v obytném prostoru žijí děti, tak kontrolní pracovník zjišťuje úroveň jejich životních podmínek. Především se zaměřuje na to, jestli mají děti čisté oblečení, jídlo a hygienické potřeby. V případě, že má kontrolní pracovník pochybnosti o životních podmínkách dětí, tak dává podnět orgánu sociálně-právní ochrany dětí k provedení šetření.

⁴⁶ § 33b odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁴⁷ Rozhovor B

4 Teorie liniových pracovníků

Liniovní pracovníci na úřadech jsou zapojeni do byrokratického aparátu státu. Z podstaty jedinečnosti člověka⁴⁸ nedokáže každý úředník vykonávat svoji činnost identicky jako jeho kolega. Člověk není stroj, tudíž lidská odlišnost není ničím výjimečným a něčím, co by se dalo po člověku vymáhat. Výkon státní byrokratické práce by měl být co nejvíce totožný s činností všech úředníků na stejné pozici, aby stát v celé své celistvosti docílil identického kýženého zájmu nebo cíle. Dokud ale bude byrokratickou činnost vykonávat člověk, tak se jedná pouze o vznešený ideál, který ale není z podstaty unikátnosti člověka schopen dojít k naplnění. Proto z pohledu tradičního vnímání byrokracie Max Weber popisuje významnost úřednické činnosti při implementaci a tvorbě politických rozhodnutí jako činnost podmiňující zájmy na rozdělování, udržování a přesunu moci.⁴⁹ Úředník se podílí na moci a v souvislosti s tím do výkonu moci vnáší vlastní otisk, neboli „kus sám sebe“.

Keller uvádí, že člověk, který jedná, má dán účelovou racionalitou předpoklad a schopnost pro nalézání a využívání adekvátních prostředků pro dosažení sledovaného cíle. Svoboda jedince může při hledání řešení představovat skutečnost, že vybrané nástroje a prostředky k nalezení řešení budou nezáměrně směřovat i k jiným cílům.⁵⁰ Racionalita tak umožňuje liniovému pracovníkovi jistou volnost pro volbu postupů, přístupů a hledání řešení, aby dostal sledovaného cíle, čímž se otvírá prostor pro chybovost a neadekvátní jednání.

Podle teorie liniových pracovníků mají liniovní pracovníci tzv. manévrovací prostor, v němž se podoba a forma vykonávané činnosti může od jednoho pracovníka k druhému významně lišit. Legislativní rámec činnosti

⁴⁸ ERB a SCHUMPE 2015: str. 1-2

⁴⁹ WEBER 2009: str. 244

⁵⁰ KELLER 2007: str. 21

není jediným determinantem předepisujícím způsob, jak vykonávat pracovní činnost liniového pracovníka. Úředníková forma a míra přívětivosti se při jednání s klientem či při vyřizování státní agendy může lišit, až odklánět negativním nebo pozitivním směrem. Za příklad negativní odchylky lze uvést přístup vycházející pouze ze zákonných předpisů, s nímž je spjatý zákonný formalismus, jímž může docházet k opresivnímu jednání s klientem. Za příklad pozitivní odchylky lze považovat takové jednání liniového pracovníka, které je nad zákonné povinnosti, tudíž ho nelze právně vymáhat. Vychází z profesních hodnot, etiky a hodnot organizace. Právě dichotomie obou odchylek může vytvářet tenzi mezi pracovníky na pracovišti.

Horák a Horáková⁵¹ podle teorie liniových pracovníků zdůvodňují úspěchy i selhání při zavádění veřejných politik do praxe, při které může vyplývat na povrch odchylka od žádoucího stavu politických rozhodnutí, která se odehrávají v detašovaných úřadech na regionální i lokální úrovni státní správy i organizací.

K odchylce na různých stupních státní správy se vyjadřuje i Hejzlarová.⁵² Ta se domnívá, že činnost liniového pracovníka dále určuje výše organizačního stupně státní správy, v níž se úředník nachází. Uvádí, že řízení samosprávného celku je odlišné od řízení úřadu, který je v působnosti obce třetího stupně. Příčina může vycházet z odlišného přístupu určitého detašovaného pracoviště k obecní nebo regionální politice. Míra politické provázanosti s daným úřadem vyvstává z jeho hierarchického stupně postavení, který zaujímá vůči zřizovatelskému orgánu nebo úřadu.

Dále se při implementaci politického opatření může stát, že se politikův zamýšlený záměr politického opatření rozcházení s implementací v praxi. Opomíjí-li politik praktickou část věci, tudíž neví, co za problémy v praxi musí

⁵¹ HORÁK a HORÁKOVÁ 2009: str. 369

⁵² HEJZLAROVÁ 2019: str. 46

úředník řešit, vzniká napětí mezi úředníkem a politikem, které může do značné míry ovlivnit design zaváděného politického opatření. Na mysli je politikova otevřenost a snaha pro dialog s pracovníky, jichž se nové zaváděné politické opatření dotýká.

Dalším faktorem, který ovlivňuje způsob výkonu práce liniového pracovníka, je morálka daného pracoviště. Morálka předpokládá určitý vzorec chování a jednání,⁵³ čímž jsou nastaveny hranice vymezující žádoucí postupy, přístupy a řešení i nástroje pro jejich dosažení. Určujícím subjektem morálky bývá vedení daného pracoviště i pracovní kolektiv. Právě morálka pracoviště může být jedním z majoritních faktorů, který může omezovat manévrovací prostor liniového pracovníka.

4.1 Role liniového pracovníka

Roli úředníka především utváří jeho vztah s politikem, který zaštiťuje nové zaváděné politické opatření. V tomto pojetí se nejedná o vztah, v němž by se oba subjekty znaly nebo se potkaly osobně. Americký politolog Svava tvrdí,⁵⁴ že na kvalitu tvorby politických opatření a jejich následnou implementaci má klíčový vliv politicko-administrativní vztah politika a úředníka, jímž je ovlivněna úspěšnost zaváděného politického opatření. Tato míra úspěšnosti se promítá do efektivnosti, spravedlnosti a výkonosti administrativního procesu. Vztah politika a úředníka podmiňuje nejen hodnotová, ale i profesní sounáležitost se zaváděným opatřením.

Politik ve velké míře utváří vztah aktivním a jednostranným mediálním způsobem. Oproti tomu se úředník aktivně nepodílí na vytváření vztahu. Úředník reaguje spíše pasivním způsobem na politikův mediální obraz, čímž se buď ztotožňuje s politikem a jeho opatřeními, nebo se vůči nim vymezuje, čímž může

⁵³ FISCHER a MILFAIT 2008: str. 24

⁵⁴ SVARA 2006: str. 953

klást překážky pro zdárnou a zamýšlenou implementaci politického nebo správního opatření.

Implementaci politických rozhodnutí a výkon úřednické činnosti dále ovlivňuje politická příslušnost úředníka, osobnostní charakteristiky i normy aktérů zapojených do tvorby a implementace politických opatření.⁵⁵

Svara se věnuje popisu rolí a vztahů v politicko-administrativním prostředí.⁵⁶ Uvádí, že je běžné dělit vládu státu na zvolené politiky v „křeslech“ a na osoby zvolené politiky do vedení jednotlivých úřadů. Z toho vyvstává, že výkon úřednických postů není oddělen od politiky jako takové, ale je její přímou součástí. Svara zmiňuje čtyři modely popisující jednotlivé role určující vztah mezi úředníkem a politikem (viz. níže v tabulce č.1). Důležitou proměnnou pro podobu vztahu utváří míra autonomie, která je dána politikem úředníkovi pro výkon jeho činnosti. Vztah úředníka a politika mimo jiné formuje politická příslušnost a reprezentace politika. Nicméně majoritní úlohu představuje politikův postoj a přístup k hierarchicky níže postaveným.

Vztah dále určují normy obou aktérů. Normy podle Svary⁵⁷ souvisí s hodnotami a standardy, které vedou oba subjekty k rozhodování. Z toho usuzují, že zmíněné normy označují i vlastní zájem jednotlivých subjektů na zaváděném politickém opatření. Normy politicko-administrativního charakteru se u jednotlivých aktérů liší. Politikovy normy se zdají být široce pojaté. Mohou směřovat k individuálním zájmům, jako je například politický kariérismus a získávání politických bodů. Může se jednat i o zájmy prosazující program jeho politické strany, který směřuje k zajištění výhod a benefitů pro podporovatele politika nebo politické strany (voliči, lobbisté, apod.). Normy úředníka zdůrazňují obecné hodnoty jako je férovost, nestrannost, konzistentnost a objektivita. V jednotlivých Svarových modelech vztahů určují normy vztah

⁵⁵ HEJZLAROVÁ 2019: str. 47

⁵⁶ SVARA 2006: 953-976

⁵⁷ SVARA 2006: 955

politika a úředníka. Vztah norem se v jednotlivých modelech liší. Vyskytuje se ve variantách vzájemného přijímání, odmítání, tolerování a prolínání. Svarův popis⁵⁸ a vysvětlení rolí:

- 1) Oddělené role (Separate roles)
- 2) Odpovědný úředník (Responsive administrator)
- 3) Autonomní úředník (Autonomus administrator)
- 4) Překrývající se role (Overlapping roles)

Model oddělených rolí představuje separaci rolí a norem zapojených aktérů. Oddělené role se vyznačují plnou podřízeností úředníka politikovi. Ani jeden z aktérů se nevměšuje do činnosti a agendy toho druhého.

Odpovědný úředník je jako v modelu oddělených rolí podřízen politikovi, ale s tou výjimkou, že politické normy jsou pro úředníka přednější a dominantnější. Politické normy převažují nad normami administrativními. V tomto pojetí mají politické normy značný vliv na administrativní proces, protože si odpovědný úředník osvojuje politické normy. U modelu odpovědného úředníka je úředník zapojen do politické role, ale politik do administrativní nikoliv.

V rámci modelu autonomního úředníka se zvyšuje vliv úředníka na tvorbu i implementaci politického opatření. V této pozici má úředník větší vliv na formu implementačního designu politického opatření. Autonomní úředník má tzv. manévrovací prostor, čímž se rozšiřuje jeho pole působnosti a umožňuje mu uplatňovat individuální postupy a řešení.

Model překrývajících se rolí se vyznačuje oboustranným vlivem, který má jak politik, tak úředník. Kombinace politických a administrativních rolí způsobuje, že se politické a administrativní normy prolínají. V takovém pojetí

⁵⁸ SVARA 2006: 956

se role sdílejí, jinak řečeno jsou ve vzájemné interakci. Jedná se o vyvážený stav, kdy jsou oba aktéři na úrovni partnerů. Akceptace vzájemných norem způsobuje, že politik i úředník vnášejí do politického opatření porozumění. Model překrývajících se rolí se zdá jako ideální pro tvoření politických opatření. Politická opatření nejsou odtržena od praxe a zároveň vycházejí vstříc politické situaci. Zmíněný model umožňuje vzájemný dialog a pochopení. Potřeba dialogu a pochopení představuje cennou skutečnost pro zdárnou implementaci politického nebo správního opatření.

Tabulka č.3 - Modely politicko-administrativních vztahů: standard (šedé pole) a extrém (bílá pole)

STUPEŇ VZDÁLENOSTI A ODLIŠNOSTI MEZI
ZVOLENÝM POLITIKEM A ÚŘEDNÍKEM

	VELMI VYSOKÝ	VELMI NÍZKÝ
VELMI VYSOKÁ	Izolování úředníci	Manipulovatelní úředníci
	ODDĚLENÉ ROLE	ODPOVĚDNÍ ÚŘEDNÍCI
VELMI NÍZKÁ	AUTONOMNÍ ÚŘEDNÍCI	PŘEKRÝVAJÍCÍ SE ROLE
	Byrokratický režim	Zpolitizovaní úředníci

ÚROVEŇ
KONTROLY
ÚŘEDNÍKŮ
ZVOLENÝM
I POLITIKY

Zdroj: SVARA 2006: str. 956

Svara své rozdělení v šedých polích považuje za standardní. K tomu doplňuje, že každá role má svůj extrém, nebo-li odchylku, kterou v každém kvadrantu vyznačuje bílé pole. Modely se člení na základě vertikálního i horizontálního dělení. Zatímco vertikální dělení vychází ze stupně vzdálenosti a odlišnosti, která je mezi politikem a úředníkem, tak horizontální dělení určuje úroveň kontroly úředníka politikem. Úředník zastává majoritně jednu roli, nicméně

se kombinuje v menším zastoupení s dalšími rolemi. Politika a lidé „v křeslech“ se v čase proměňují, čímž je dána systému rolí a vztahů velká míra dynamičnosti.

Z právního hlediska je úředník úřední osobou vystupující z titulu svého postavení v působnosti daného úřadu⁵⁹ a osobou vykonávající příslušnou úřední činnost v zájmu státu. Úředník je vykonavatelem i zástupcem státní moci v příslušné oblasti přidělené státem. Z úřednickovy činnosti plynou povinnosti i pravomoci⁶⁰, čímž je státem úředníkovi svěřen určitý druh moci. Weber pojímá moc úředníka jako prostředek, který by měl ideálně směřovat k službě druhým, nicméně se může stát, že moc úředník využívá k svým egoistickým cílům, jako je například moc prestiže.⁶¹

V roli liniového pracovníka se ocitá úředník i vedoucí daného sociálního úseku. Ten je v pozici tzv. liniového manažera. V různých dílčích formách činností se tyto subjekty svými nástroji podílejí na implementaci opatření plynoucích ze sociální politiky daného státu, za něž zmíněné subjekty nesou určitou míru odpovědnosti.⁶² Z hlediska této odpovědnosti musí vedoucí sociálního odboru sledovat cíl implementovaného politického opatření v kontextu programu určité politické strany, což může vytvářet tlak jak na úředníka, tak na liniového manažera. Sledovaný cíl politického opatření totiž může být v rozporu se zmíněnými profesními hodnotami (např. s Etickým kodexem sociálních pracovníků České republiky), které může politická reprezentace při utváření politického opatření opomíjet.

Nicméně linioví manažeři jsou odkázáni na výsledky svých podřízených pracovníků, proto jsou zmínění manažeři vedeni k respektování požadavků

⁵⁹ MADAR 2002: str. 1593

⁶⁰ MADAR 2002: str. 1594

⁶¹ WEBER 2009: str. 244

⁶² HEJZLAROVÁ 2019: str. 46

svých podřízených, aby vyšli jejich potřebám a požadavkům.⁶³ Tímto způsobem dávají vedoucí pracovníci svým podřízeným jistou míru autonomie. Zmíněná míra autonomie představuje výše popsany manévrovací prostor, v němž lze uskutečňovat i jiné cíle, ale především je zde prostor pro utváření designu implementovaného politického opatření. Například forma prezentace politického opatření má vliv na implementované politické opatření. S tím souvisí jazykové obraty, úplnost poskytovaných informací, vstřícnost, ale i respekt a pokora liniového pracovníka. S podobnými výčty kladných komunikačních dovedností by bylo možné pokračovat dále, ale za rozhodující faktor v manévrovacím prostoru lze považovat odpověď na otázku, kdo je pro liniového pracovníka klient a člověk samotný. Odpověď na tuto otázku může liniového pracovníka nasměrovat jak ke kladné, tak i k negativní odchylce od zamýšleného cíle politického opatření.

Liniový manažer je ale nucen autonomii liniového pracovníka ohraničovat, aby se jeho výsledky pracovní činnosti příliš neodchylovaly od cílů zaváděného politického opatření.⁶⁴ Proto se liniový manažer vyskytuje v náročné situaci. Musí vyvažovat zájem politika i liniového pracovníka, čímž se liniový manažer (vedoucí) dostává pod tlak a do rozhodovací paralýzy.

⁶³ HEJZLAROVÁ 2019: str. 46

⁶⁴ HEJZLAROVÁ 2019: str. 46

5 Hmotná nouze

5.1 Vymezení pojmu hmotná nouze

V obecném významu termín hmotná nouze označuje nepříznivý stav v materiálním slova smyslu. Nicméně v kontextu sociálního zabezpečení se jedná o širší pojetí, a to o nepříznivý a specifický sociální stav, který se u jedince nebo u skupiny osob vyznačuje jak nedostatkem materiálního zabezpečení, tak i nedostatkem sociální podpory, sociálních zdrojů a sociálních dovedností.⁶⁵

Pomoc v hmotné nouzi má být poslední záchytnou sítí pro osoby ohrožené sociálním vyloučením.

Stav hmotná nouze zabraňuje jedinci saturovat jeho základní lidské potřeby v důstojných podmínkách, které se v dané společnosti považují za běžné.

Legislativní vymezení hmotné nouze je komplikované. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi totiž jednoznačně nedefinuje stav hmotná nouze. Zmíněný zákon vymezuje osobu v hmotné nouzi dvojitým způsobem. V prvním vymezení definuje zákon, kdo se ocitá v hmotné nouzi⁶⁶ a z druhého vymezení vyvstává, kdo není naopak osobou v hmotné nouzi.⁶⁷ Bližší popis, kdo je osobou v hmotné nouzi s nároky na pomoc, je rozpracován u jednotlivých dávek (viz. kap. Dávky hmotné nouze). Legislativní vymezení je proto nutné „skládat jako puzzle“ z jednotlivých paragrafů. Pro plné pochopení a popsání stavu hmotná nouze je tedy žádoucí znalost celého zákona o pomoci v hmotné nouzi. Přesná představa o stavu hmotné nouze je u pracovníků hmotné nouze dotvářena až v praxi, protože teoretické a právní pojetí nedostačuje.⁶⁸

⁶⁵ NIEDERLE 2009: str. 9

⁶⁶ § 2 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁶⁷ § 3 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁶⁸ Respondent A

Slovník sociální práce popisuje hmotnou nouzi jako stav, „*kdy příjem posuzované osoby (případně příjem osob společně s ní posuzovaných) po odečtení nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí.*“⁶⁹ V hmotné nouzi jsou vytvořeny bariéry pro zlepšení takového stavu. Jedinci v hmotné nouzi si nejsou schopni zvýšit příjem uplatněním svých zákonných nároků, vlastním přičiněním a zhodnocením svého majetku z důvodu věku, zdravotního stavu nebo z jiných dalších objektivních příčin.

5.2 Dávky hmotné nouze

Účelem dávek hmotné nouze je zajištění základních životních podmínek každému, kdo se ocitá v hmotné nouzi. Státní povinnost a právo na takové zajištění vyplývá z třicátého článku Listiny základních práv a svobod.⁷⁰ Dávky hmotné nouze se skládají ze tří dávek, kterými jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.⁷¹ Zatímco příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení (nárokové nebo obligatorní dávky) se vyplácí s měsíčním opakováním, tak mimořádná okamžitá pomoc (fakultativní dávka) se vyplácí jednorázově.

Nárokové dávky hmotné nouze v sobě skrývají motivační charakter, protože jejich výše vychází z principu spravedlivého přičinění. Poživatel, který se snaží svou situaci zlepšit vlastním přičiněním, má nárok na vyšší částku příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení.⁷² Zároveň se před přiznáním obligatorních dávek zjišťuje, jestli má žadatel o dávku možnost zvýšit si příjem uplatněním svých zákonných nároků a pohledávek,⁷³ využitím nebo prodejem

⁶⁹ MATOUŠEK 2016: str. 68; § 2 odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁷⁰ čl. 30 odst. 2 usnesení č. 2/1993 Sb. listina základních práv a svobod

⁷¹ § 4 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁷² § 25, 26, 27 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁷³ § 13 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

svého majetku⁷⁴ a vlastní prací⁷⁵ k zajištění svých životních potřeb (vyžadování subsidiarity pomoci).⁷⁶

Započitatelný příjem pro dávky hmotné nouze je jedním z nejdůležitějších rozhodných údajů pro přiznání dávek hmotné nouze. Započitatelný příjem pro účel dávek hmotné nouze se dělí na tři složky.⁷⁷ První složka je 70 % příjmu ze závislé činnosti po odečtení daně z příjmu fyzických osob, pojistného na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění a dále po odečtení příspěvku na stání politiku zaměstnanosti. Z 80 % se započítá příjem, který pochází z náhrady mzdy nebo ze sníženého platu po dobu čtrnácti dní, z podpory v nezaměstnanosti nebo z podpory při rekvalifikaci a dále z důchodů poskytovaných v rámci důchodového pojištění. Ze 100 % se započítají veškeré ostatní příjmy podle § 7 a 8 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu s výjimkou příspěvku na živobytí.

Příspěvek na živobytí

Jedná se o obligatorní dávku, což znamená, že žadatel o tuto dávku musí splnit určité požadavky pro její přiznání. Účelem příspěvku na živobytí je zajistit osobě v hmotné nouzi základní životní potřeby,⁷⁸ mezi které patří stravování, hygiena a odívání.⁷⁹ Kritérium pro přiznání příspěvku na živobytí je výše příjmu osoby a případně i příjem společně posuzovaných osob (dále jen osoba) po odečtení přiměřených nákladů na bydlení.⁸⁰ Za přiměřené náklady se považují odůvodněné náklady na bydlení, které vymezuje § 9 odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Zmíněný příjem po odečtení nesmí dosahovat

⁷⁴ § 14 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁷⁵ § 12 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁷⁶ § 11 odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁷⁷ § 9 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁷⁸ Rozhovor D

⁷⁹ BECK 2018: § 21

⁸⁰ § 2 odst. 2 písm. a) zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

částky živobytí osoby,⁸¹ kterou určuje zákon číslo 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu.

Částky živobytí upravuje § 24 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Příspěvek na živobytí je jednou z dávek, která má poživitele motivovat ke zlepšení vlastní životní situace. Příspěvek na živobytí je proto vyplácen ve dvou výších, v tzv. existenčním minimu⁸² a životním minimu.⁸³ Podněcování adresátů dávek hmotné nouze ke změně je uzákoněno v § 25 až § 28 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.

Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je dávkou nárokovou a ve výjimečných případech dávkou fakultativní, protože v situacích hodných zvláštního zřetele se rozhoduje o přiznání dávky ve správním řízení. Před přiznáním doplatku na bydlení se vyhodnocuje, jestli obytný prostor žadatele dostává k zajištění standardních životních podmínek k bydlení.⁸⁴ Osoba žádající o doplatek na bydlení musí splňovat kritéria, které vychází z § 2 odst. 2 písm. b) zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, § 3 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi a dále z § 5 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.

Účelem doplatku na bydlení je, aby příjemci zmíněné dávky zbyla po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení částka ve výši jeho příspěvku na živobytí. Doplatek na bydlení tak plní vyrovnávací funkci. Doplatkem na bydlení lze hradit nájemné, služby související s bydlením a energie.⁸⁵

Podmínky nároku na doplatek na bydlení vymezuje § 33 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Doplatek na bydlení je dávkou, která

⁸¹ § 21 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁸² k 29.4. 2021 činí pro jednotlivce 2490 Kč

⁸³ k 29.4. 2021 činí pro jednotlivce 3860 Kč

⁸⁴ § 33c odst. 3 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁸⁵ § 34 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

je přímo vázána na příspěvek na živobytí, což znamená, že osoba musí být vyhodnocena jako osoba v hmotné nouzi. Ve výjimečném případě lze poskytnout doplatek na bydlení i osobě, které nebyl přiznán příspěvek na živobytí z důvodu vysokého příjmu, nicméně příjem nesmí přesáhnout 1,3násobek příspěvku na živobytí.⁸⁶

Osoba v hmotné nouzi má povinnost si hledat přiměřené bydlení, a to i formou sociálního bydlení od obce, v níž má osoba trvalý pobyt. V případě, že příjemce doplatku na bydlení odmítne dostupné bydlení, tak nemá nárok na další vyplácení doplatku na bydlení po dobu tří měsíců.⁸⁷ Doplatek na bydlení se dále nepřizná osobě, jejíž ubytovací zařízení se nachází v oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů (tzv. bezdoplatková zóna).⁸⁸ Opatření o „bездoplatkové“ zóně vydává pověřený obecní úřad na základě žádosti obce, která se nachází v jeho územním obvodu.⁸⁹

⁸⁶ § 33 odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁸⁷ § 33 odst. 3 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁸⁸ § 33 odst. 9 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁸⁹ § 33d odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

Mimořádná okamžitá pomoc

Mimořádná okamžitá pomoc je dávkou fakultativní, což znamená, že nárok na ni vzniká až po správním uvážení a rozhodnutí, jestli situace žadatele skutečně vyžaduje poskytnutí finanční pomoci. Dávka s názvem mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje osobám, které se vyskytly v naléhavé a krizové situaci, kterou nejsou schopny řešit vlastními silami.

Řízení o přiznání mimořádné okamžité pomoci je proces, v němž lze těžko předpokládat závěry, protože přiznání dávky vyžaduje individuální posouzení správního úřadu. Přesné neohraničení nároku na mimořádnou okamžitou pomoc dává pracovníkům úřadu práce prostor pro individuální přístup při hledání řešení mimořádné situace klienta. Osoby, které se vyskytly v mimořádné situaci, mají různé prostředky, podmínky a dovednosti pro zvládnutí mimořádné situace. Právě individuální vyhodnocení okolností klienta pro zvládnutí situace je klíčové pro správní rozhodnutí, jestli klientovi dávku mimořádná okamžitá pomoc přiznávat. Přesné neohraničení nároku na tuto dávku má pozitivní i negativní důsledky. Individuální přístup úředníka umožňuje poskytovat pomoc, která je „ušitá na míru“, nicméně na druhou stranu individuální posouzení klade překážku pro vymahatelnost nároku na zmíněnou dávku. Mimořádná okamžitá pomoc je v současné době nastavena tak, aby ji bylo možné přiznat v širokém spektru mimořádných situací, které lidský život od nepaměti doprovází. Různorodost člověka a jeho životní cesty neumožňuje celistvě popsat útrapy, kterým je člověk během svého života vystaven. Z těchto důvodů by bylo přesné vymezení mimořádných okamžitých situací limitním prvkem, který by zabraňoval poskytování pomoci v různých druzích lidského neštěstí.

Nárok na mimořádnou okamžitou pomoc mají osoby, které jsou uvedeny v § 2 odst. 3-6 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Nárok na mimořádnou okamžitou pomoc připadá osobě, která nesplňuje kritéria

pro přiznání příspěvku na živobytí, ale z důvodů svých sociálních a majetkových poměrů nedisponuje prostředky pro saturaci svých základních potřeb, čímž je tato osoba vážně ohrožena na zdraví.⁹⁰

Další cílovou skupinou, která může uplatnit svůj nárok na mimořádnou okamžitou pomoc jsou osoby, které byly zasaženy živelní pohromou,⁹¹ jejíž následky nejsou schopny řešit z důvodu své socioekonomické situace. Mezi živelní pohromy spadá záplava, požár, vichřice, ekologická havárie apod.

Z dávky mimořádná okamžitá pomoc lze dále osobě v hmotné nouzi financovat jednorázové náklady⁹² spojené se správními poplatky za vyřizování osobních dokladů při prokázání jejich ztráty, za vystavování duplikátů rodných listů nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, za úhradu jízdného při ztrátě finančních prostředků a za nocleh v případě jeho nezbytnosti. Z dávky mimořádná okamžitá pomoc je možné zaplatit i náklady, které souvisejí s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé spotřeby. Názorným příkladem může být oprava nebo pořízení pračky pro matku samoživitelku.

Dávka mimořádná okamžitá pomoc dále pamatuje i na mimořádné situace, které se týkají nezaopatřených dětí, kterým je možné uhradit jak výdaje na jejich vzdělávací a zájmovou činnost, tak náklady na zajištění nezbytných činností, které souvisí s jejich sociálně-právní ochranou.

Dávku mimořádná okamžitá pomoc je možné poskytnout i osobě,⁹³ která je ohrožena marginalizací z důvodu své neuspokojivé socioekonomické situace, a to zejména v případech, kdy je propuštěna z detenčního zařízení po výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody, ze školského zařízení pro výkon ústavní nebo

⁹⁰ § 2 odst. 3 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁹¹ § 2 odst. 4 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁹² § 2 odst. 5 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

⁹³ § 2 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

ochranné výchovy, ze zdravotnického a léčebného zařízení po ukončení léčby chorobných závislostí nebo z psychiatrické léčebny.

Na základě neuspokojivé socioekonomické situace, z níž plyne riziko sociálního vyloučení, je možné poskytnout dávku mimořádná okamžitá pomoc i osobám bez přístřeší, kterým není z důvodu této situace umožněno saturovat své důležité životní potřeby.

Vznést nárok na mimořádnou okamžitou pomoc může dále i osoba, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby. Příkladem může být financování pobytu v intervenčním centru, v němž osoba předchází páchání domácího a sexuálního násilí na její osobě nebo jí blízké osobě.

Výše mimořádné okamžité pomoci je variabilní pro jednotlivé osoby v mimořádných situacích z této kapitoly. Zákonné vymezení je dáno § 37 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.

6 Metodologie

Výzkumná část práce vychází v cílů práce (viz. kapitola Úvod a cíle práce). Jelikož cíle směřují k porozumění zkoumané skutečnosti, tak jsem za výzkumný design zvolil deskriptivní kvalitativní metodu. Tendence kvalitativní metody porozumět vyplývá i z pojetí Kašparové, která uvádí, že kvalitativní výzkum směřuje k porozumění lidského chování a jednání.⁹⁴ V rámci svého výzkumu chci porozumět, jaké skutečnosti a okolnosti utváří design kontrolní činnosti liniového pracovníka v oblasti dávek hmotné nouze na Úřadu práce České republiky.

6.1 Výzkumný problém

Podobu designu kontrolní činnosti liniového pracovníka podmiňuje široká škála determinujících proměnných, které jsou navzájem provázané v různé míře zastoupení. Jedná se tak o nepřehledný a dynamický mechanismus, který ve svém výsledku ovlivňuje velký počet pracovníků a klientů Úřadu práce ČR. Výzkumný problém vychází z neuchopitelnosti dynamického mechanismu proměnných, který ovlivňuje design kontrolní činnosti a může vysvětlovat míru úspěchu a neúspěchu zaváděného politického opatření.

6.2 Výzkumný cíl

Výzkumným cílem je identifikovat proměnné, které ovlivňují kontrolní činnost liniového pracovníka, který pracuje na oddělení hmotné nouze.

⁹⁴ KAŠPAROVÁ a HAMPL 2012: str. 38

6.3 Výzkumné otázky

VO₁: Co ovlivňuje jednání pracovníků oddělení hmotné nouze?

VO₂: V jaké chvíli panuje u pracovníků z oddělení hmotné nouze přesvědčení, že svoji práci dělají dobře?

VO₃: Jak chápou pracovníci z oddělení hmotné nouze člověka, který se ocitá v hmotné nouzi?

VO₄: Co ztěžuje práci liniovým pracovníkům při vykonávání kontrolní činnosti?

VO₅: Jaké bariéry vnímají pracovníci z oddělení hmotné nouze hmotné nouze při vykonávání kontroly u žadatelů nebo příjemců dávek hmotné nouze?

VO₆: Jak současná pandemická situace ovlivňuje kontrolní činnost pracovníků z oddělení hmotné nouze?

6.4 Vzorkování

Vzorek respondentů se skládá z liniových pracovníků na Úřadu práce ČR, kteří pracují na oddělení hmotné nouze a současně vykonávají místní šetření v rámci kontrolní činnosti v oblasti dávek hmotné nouze. Jedná se o pracovníky, kteří dále ověřují skutečnosti, které žadatel o dávku hmotné nouze uvedl v podané žádosti.

6.5 Sběr dat

Výzkum na Úřadu práce České republiky byl uskutečněn po souhlasu Zdeňky Cibulkové, ředitelky Odboru nepojistných sociálních dávek z Generálního ředitelství úřadu práce České republiky. Následně byla oslokována emailem jednotlivá oddělení hmotné nouze kontaktních a krajských pracovišť Úřadu práce České republiky s nabídkou o zapojení do výzkumné činnosti. Z dvaceti oslovených pracovišť se do výzkumu zapojilo pět pracovišť. Respondenti, kteří se zapojili do výzkumu, byli sociálními pracovníky podle zákona 108/2006 Sb. výzkumu s vyšším odborným vzděláním a s různým stupněm vysokoškolského

vzdělání. Tito respondenti pracovali na různých pozicích, kterými byly: dávkový specialista, ověřovatel dávek hmotné nouze, vedoucí oddělení hmotné nouze. Na některých pracovištích byly vykonávány zmíněné pozice kumulovaně.⁹⁵ Respondenti měli nemalý zájem, aby je nebylo možné identifikovat na základě odpovědí. Z tohoto důvodu byla některá data upravena, nicméně nikoliv jejich obsahová hodnota. Pozměňovací úpravou prošly údaje o délce zaměstnání respondentů na oddělení hmotné nouze, proto je praxe respondentů zaznamenána neurčitými číslovkami.

V souvislosti s pandemií, způsobené onemocněním COVID-19, musely polostrukturované rozhovory probíhat přes telefonická spojení, která byla nahrávána na přenosné mobilní paměťové zařízení, nicméně tyto okolnosti umožnily navázat spolupráci i s dalece vzdálenými pracovišti Úřadu práce České republiky, kterými byla pracoviště od Ústeckého kraje až po Zlínský kraj. Spolupráce se vzdálenými pracovišti by pravděpodobně za normálních podmínek neproběhla. V tomto ohledu byla nepříznivá pandemická situace přínosem pro moji bakalářskou práci.

6.6 Limity výzkumu

Limity výzkumu představují bariéry, které vytváří překážky pro výstup správných a objektivních dat. Limity jsou utvářeny více faktory. Pocházejí z obou stran respondentů i z prostředí, v kterém rozhovor s respondentem probíhá.

Pandemická situace umožnila heterogenní spolupráci (viz. kapitola 4.5), nicméně kvůli telefonnímu spojení a nahrávání hovoru nebylo možné navázat s respondentem důvěrný vztah. Během výzkumu jsem jako výzkumník u respondentů zaznamenal nízkou míru otevřenosti a sdílnosti. Z rozhovorů bylo v některých případech cítit, že se pracovníci bojí za své názory, protože důsledně

⁹⁵ Rozhovor A; Rozhovor E

vyžadovali anonymizaci dat z rozhovorů. Ve dvou případech respondenti zpětně požadovali zaslání osnovy a přepisu rozhovoru, aby se připravili na odpovědi a ohlídali si výstup z provedeného rozhovoru. Z toho usuzuji, že výzkumným limitem mé práce je strach a obavy pracovníků hmotné nouze o své pracovní místo.

Dalším limitním faktorem byl vymezený čas, na který jsem mohl zaneprázdnit respondenty. Časová dotace na rozhovor byla stanovena Generálním ředitelstvím Úřadu práce České republiky na 35 minut. Z tohoto důvodu nemohl jít rozhovor do takové hloubky, kterou by dle mého názoru vyžadoval.

7 Činnost kontrolního pracovníka – výsledky výzkumu

Náplň práce sociálních pracovníků je napříč jednotlivými odděleními hmotné nouze víceméně homogenní. Významným prvkem, který utváří podobu kontrolní činnosti, je především lidský faktor. Ten do značné míry vnášejí pracovníci z oddělení hmotné nouze a klienti hmotné nouze. Výzkumná činnost zachytila několik proměnných, které se podepisují na výsledné podobě kontrolní činnosti.

7.1 Faktory ovlivňující jednání pracovníka

V rozhovorech s respondenty opakovaně zaznívala tendence směřovat k profesionalizaci vykonávané činnosti: „*Pro mě je klient jako klient, ať je jakýkoliv. Zatím ke všem přistupuji stejně. Nediskriminuji a nerozlišuji. Snažím se být bez předsudků.*“ (Respondent B) Tento přístup souhlasí s Etickým kodexem sociálních pracovníků: „*Vyvaruje se jakékoliv diskriminace klienta.*“⁹⁶ Profesionální vykonávání kontrolní činnosti bylo dále respondenty spojováno s odbornými znalostmi legislativy a znalostmi z oboru sociální práce: „*Vědět na co má klient nárok, s čím můžete klientovi pomoci, nebo kam ho můžete případně odkázat. Mít přehled o zákonech.*“ (Respondent A). Dále profesionalita pracovníků hmotné nouze vychází z praktického uplatňování Etického kodexu sociálních pracovníků České republiky: „*Určitě jednat podle Etického kodexu.*“ (Respondent A); „*Jsmo sociálními pracovníky a podle toho se musíme taky umět chovat.*“ (Respondent E) Pracovník hmotné nouze, který chce uplatňovat zmíněný kodex, musí něco „obětovat“: „*Nadřizený oceňuje moji práci nadměru. Jsem pak ale v práci déle.*“ (Respondent B) Příčinou je kolize

⁹⁶ ASOCIACE POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB ČESKÉ REPUBLIKY. *Etický kodex sociálního pracovníka České republiky*

etického kodexu a náplně práce pracovníka na oddělení hmotné nouze. Primárním úkolem pracovníka hmotné nouze je totiž vyplacení klienta a vyřízení jeho žádosti: „*Je nastaven druh práce a my jsme směřovaný na vyplacení klienta a já to možná spíš víc směřuji ke zprostředkování pomoci.*“ (Respondent B)

Pracovníci na oddělené hmotné nouze musí umět pracovat s emocemi: „*Umět si napočítat do deseti. (smích)*“ (Respondent A); „*I když jsou klienti, u kterých mohu zaskřípat zuby, když odejdou z kanceláře, tak se vždy snažím udržovat profesionální úroveň svého jednání.*“ (Respondent E)

Pracovníci na hmotné nouzi přikládají nemalý význam projevované empatii: „*Vždy rozhodně se snažím být empatická. Snažím se klientovi naslouchat a chápat jeho situaci.*“ (Respondent E); „*Klientovi dokážu dát i naději, že z té situace vyjde dobře.*“ (Respondent C) a vstřícnosti: „*Pokud se bude chovat slušně, tak mu nemám problém vyjít vstříc.*“ (Respondent C)

Zatímco někteří respondenti uvádějí, že mají možnost a snahu ke klientům přistupovat individuálně a profesionálně: „*Musíme mít individuální přístup ke klientovi.*“ (Respondent A), tak jiní respondenti sdělují, že jejich individuální přístup není vždy zcela žádaný: „*Když s klientem individuálně pracujeme delší dobu, tak o něm víme výrazně více než pracovníci z krajského úřadu práce. Nicméně krajský úřad práce se téměř vždy zastane klienta, pokud se odvolá proti našemu rozhodnutí.*“ (Respondent E).

Spolupráci dále nabourává neslušné chování klientů. Vulgární a agresivní jednání klientů se projevuje napadáním pracovníků hmotné nouze nebo ničením majetku úřadu práce. Popsané zkušenosti jsou součástí práce na oddělení hmotné nouze: „*Začal do něj přes přepážku bušit. Dále nám chodí často napití, zfetování, agresivní, vulgární. Pak nám tady kopají do dveří. Když se to nedá zvládnout, tak voláme i policii*“ (Respondent D) Tyto popsané skutečnosti ze spolupráce s klienty hmotné nouze se podepisují na designu, jak se s klienty hmotné nouze následně jedná: „*Jednou jsem měla klienta, který byl*

agresivní, tak jsem si ho rozhodně dokázala srovnat a dát do latě. On už věděl přišť, že takhle by to nešlo se mnou a že pokud se bude chovat slušně, tak mu nemám problém vyjít vstříc. Pokud na mě přijde klient řvát, tak na něj taky milá nebudu.“ (Respondent C) Respondenti sdělují, že je někdy těžké si po určitých zkušenostech s klienty držet profesionální přístup a pohled.

7.2 Přesvědčení pracovníka – práci vykonávám dobře

Pracovníci z oddělení hmotné nouze dělají svoji práci dobře, když klient vyvíjí součinnost: *„Podle toho, jak klient spolupracuje určuji, jestli práci dělám dobře.“* (Respondent B), má snahu situaci řešit, oceňuje pomoc a děkuje: *„Pak když přijde a on mi sdělí, že vyřídil tohle, tohle, tohle. Samozřejmě, když za mnou pak klient přijde a poděkuje mi, tak to mě nesmírně potěší.“* (Respondent C); *„Mám radost, když mi paní volá, všechno mi hlásí, děkuje mi.“* (Respondent B) Z administrativního hlediska je práce pracovníka hmotné nouze vykonávána dobře, když je vyřízena agenda hmotné nouze: *„Ve chvíli, kdy mám zpracovaný dávky a mám tak hotovo.“* (Respondent B)

Z výše zmíněného vyplývá, že je přesvědčení pracovníků hmotné nouze závislé jak na míře snahy, součinnosti a způsobu jednání klientů, tak i na jejich zpětné vazbě.

7.3 Osoba v hmotné nouzi – pojetí pracovníků hmotné nouze

Pracovníci hmotné nouze se shodují, že je zákon o hmotné nouzi špatně nastavený. Současná legislativa umožňuje klientům hmotné nouze stagnovat ve své nepříznivé sociální situaci, protože motivační prvky zákona nejsou dostatečně přísné: *„Podle mě je zákon o hmotné nouzi špatně nastavený. Opravdu tu je plno klientů, kteří čerpají od státu peníze a nikdy nic dělat nebudou.“* (Respondent B) V první řadě respondenti zmiňovali, že není zákonem regulované období, po kterém už by klient neměl nárok na dávky hmotné nouze: *„Domnívám se, že by mělo být pobírání dávek časově omezeno.“*

(Respondent C); „Podle mě by dávky hmotné nouze měly být pouze na nějakou přechodnou dobu, a to skutečně neodpovídá. Klienti jsou na těchto dávkách dlouhodobě. Podle mě je určitá skupina klientů nepřevychovatelná. Opravdu by to měl být člověk, který teďka nemá dostatek finančních prostředků a potřebuje pomoc jen na nějakou dobu. Mělo by se směřovat k tomu, aby člověk na dávkách dlouho nebyl.“ (Respondent B) Nedostatečné motivační prvky zákona o hmotné nouzi vedou klienty k setrvávání na dávkách hmotné nouze: „Zpohodlněli, protože jim to stát umožňuje. Proč by pracovali, když mají dávky?“ (Respondent C) Dnešní zákon o hmotné nouzi umožňuje pobírat dávky hmotné nouze i celoživotně, čímž je státem podporován mezigenerační přenos závislosti na státní pomoci

Pracovníci hmotné nouze kladou požadavky na klienty hmotné nouze, aby si našli zaměstnání a ubytování, nicméně klienti i přesto nemají zájem situaci řešit, protože nechtějí pracovat.

Klienti jsou vynalézaví, tudíž vymýšlejí, jak se vymanit z požadavků pracovníků hmotné nouze. Časté obcházení požadavků představují neoprávněné lékařské neschopenky o zdravotní nezpůsobilosti klienta k práci. Následně už pracovník hmotné nouze nemůže po klientovi požadovat, aby si práci hledal. Respondenti zmiňují, že na toto je zákon krátký: „Klienti navíc zjistili, že když mají potvrzení o zdravotní neschopnosti, tak nemusí za prvé chodit na kontaktní schůzky na oddělení nezaměstnanosti úřadu práce a za druhé to pro ně znamená, že se jim zvedne ta dávka, takže nemají existenční minimum ale životní minimum, pokud dlouhodobě marodí. Takže na to klienti přišli a zneužívají toho.“ (Respondent D) Podobně se k problematickým neschopenkám vyjadřuje i respondent A a E.

7.4 Faktory ztěžující práci

Lež

Neuvedení pravdivých údajů a skutečností klientem představuje pro pracovníka hmotné nouze do velké míry důležitý faktor, který ovlivňuje jeho spolupráci s klientem hmotné nouze. Přestože se pracovníci hmotné nouze snaží klientům důvěřovat, tak se velmi často setkávají se lží: *„Když jeden klient uvede rozdílné rozhodné informace u kolegyně na SSP, na oddělení zaměstnanosti a pak u mě na oddělení hmotné nouze.“* (Respondent A). Nepravda nabourává celý vztah, škatulkuje klienta a udává způsob, jakým se s klientem jedná. Zkušenost se lží může pracovníka hmotné nouze profesně deformovat: *„Nevím, jestli budu moci tuhle práci vykonávat objektivním způsobem dlouhodobě.“* (Rozhovor B) Respondenti uvádějí, že asi $\frac{3}{4}$ klientům jde jen o finanční prostředky, nikoliv o změnu situace, takže vykazování neupřímného zájmu a lhaní představuje cestu k přiznání dávky: *„Řekla bych, že 80 % klientů zneužívá dávky hmotné nouze. Prostě nechtějí pracovat, nebo mají různé výmluvy.“* (Respondent D; *„Těch 70 % je ale určitě na dávkách, aby nic nemuseli dělat.“* (Respondent E)

Administrativa

Pracovníkům hmotné nouze ztěžuje práci administrativa, nebo-li byrokratická zátěž agendy hmotné nouze: *„Ale především to je o administrativě.“* (Respondent A); *„Pro mě osobně to je hrozná administrativa. Dlouhá rozhodnutí.“* (Respondent B)

O klientech se musí vést podrobná spisová dokumentace, aby byla případná rozhodnutí v odvolacím řízení klienta obhajitelná. Náročnost administrativy je tedy způsobena alibistickým zájmem a přístupem úřadu práce: *„Je to pro alibismus, aby bylo vše v pořádku. Já jsem taky pořádkumilovný člověk, ale o některých věcech bych řekla, že jsou zbytečný.“* (Respondent C)

V praxi se pracovníkům hmotné nouze stává, že klient nedoručí potřebné dokumenty k opětovnému přiznání dávky, což má za následek odejmutí dávky. Pokud klient opět požádá o dávku, tak celý administrativní proces běží od začátku: „*Speciálně u toho doplatku to musím vše znovu ofotit, nakopírovat, vložit a zapsat.*“ (Respondent B); „*Klient, který přijde čtyřikrát o danou dávku a pětkrát si přijde požádat, tak Vám stále dokládá stejné dokumenty. I když se nějaké dokumenty nemění, tak vám je zase musí doložit, protože musí být v té žádosti aktuální.*“ (Respondent C) Využití dříve získaných informací o klientovi z vedeného spisu je možné, nicméně pracovník z oddělení hmotné nouze má povinnost udržovat spis co nejvíce aktuální, čímž je ale pracovník hmotné nouze ve výsledku zahlcen administrativním procesem.

Náročná spolupráce

Pracovníci hmotné nouze označují klienty hmotné nouze za cílovou skupinu, která je nejvíce problematická z hlediska náročné spolupráce: „*Ale u nás jsou klienti z té nejhorší skupiny.*“ (Respondent B); „*Naši klienti často nemají návyky, povinnosti. Je pro ně těžké dodržet různé termíny schůzek, dokládat doklady.*“ (Respondent D) Klienti jsou nezodpovědní z různých důvodů. Klienti hmotné nouze často nemají denní režim, což má za následek, že nedodržují časy domluvených schůzek, nebo že nepřichází střízliví a s potřebnými doklady. Někteří klienti si ani nezvládnou zajistit záležitosti ohledně bydlení a práce, protože se ani na dané jednací místo nedokážou dostavit. Cílová skupina dávek hmotné nouze je široká: „*Jsou to osoby bez práce, bez příštířeší, osoby přicházející z léčebny. To je prostě tak široká skupina.*“ (Respondent B)

Dále práci pracovníkům z oddělení hmotné nouze ztěžuje častá změna legislativy. Respondenti sdílejí, že jsou vystresovaní z toho, že neví, co druhý den od zákonodárců přijde. Neustále musejí být ve střehu kvůli legislativním úpravám: „*Kvůli častým legislativním změnám musíme být neustále v obraze,*

což je pro nás stresující.“ (Respondent C) Často se stává, že pracovníci hmotné nouze dostávají pokyny na poslední chvíli, což se podepisuje na znejistění pracovníků hmotné nouze: *„A mě se zdá, že se všechny informace dozvídáme pět minut po dvanácté.“* (Respondent A) Pracovníci pak mají obavy, jestli konají správně při svých správních rozhodnutích a uvážení: *„Nikdo nevěděl, jestli se bude přispívat na hypotéku.“* (Respondent A)

7.5 Bariéry pro práci pracovníka hmotné nouze

Bariéry pro kontrolní činnost představuje spolupráce s bankami a zahraničními orgány sociálního zabezpečení: *„Problém je, že nefunguje dobře součinnost jiných úřadů a bank.“* (Respondent D) Kvůli velkému počtu klientů, kterých je na jednoho pracovníka z oddělení hmotné nouze, není v silách oddělení hmotné nouze obepisovat všechny banky v ČR nebo v zahraničí, jestli u nich nemá daný klient vedený bankovní účet a případně i finanční zůstatek. Česká legislativa dává úředníkům z oddělení hmotné nouze pravomoc tyto údaje zjišťovat: *„Máme možnost posílat dotazy na banky a další úřady.“* (Respondent D) Nicméně z kapacitních důvodů a nízké časové dotace na práci není prostor zmíněné okolnosti zjišťovat a ověřovat. Podobný problém představuje nefungující spolupráce Úřadu práce České republiky s jinými zeměmi a jejich systémy sociálních zabezpečení. Úředníci nemají instrukce, metodiky, jak postupovat v situacích, kdy se domnívají, že jejich klient čerpá dávky v jiných zemích. Nízká míra spolupráce probíhá mezi zeměmi Evropské unie. Spolupráce s ostatními je obtížná, komplikovaná a někdy i nemožná: *„Teď máme problém s Velkou Británií, která už není v evropské unii: „V takovém případě máme problém s tím, že vůbec nevíme, jak postupovat. Samozřejmě existuje nějaký formulář, který bychom měli být schopni poslat, ale nikdo pořádně neví jak, protože to se dělá opravdu minimálně. Teď oba naši metodici řeší, jestli jim vůbec někdo odpoví, když není Velká Británie v Evropské unii.“*

Zvlášť když už se na ni nevztahuje evropské právo. Takže musíme jít přes úmluvy, které obě země ratifikovaly, abychom se vůbec k nějakým informacím dostali.“ (Respondent D) V tomto ohledu vyvstává veliké riziko pro zneužívání jakýchkoliv dávek, protože založení účtu v jiné zemi trvá v dnešní době jen pár minut. Šance na odhalení takového zneužívání dávek je mizivá.

7.6 Pandemická situace – způsobená onemocněním COVID-19

Pandemická situace, která byla způsobena onemocněním COVID-19, přinesla obrovské změny do pracovní náplně i kontrolní činnosti pracovníků hmotné nouze. Pandemická situace se promítla do zvýšené nezaměstnanosti, čímž se zvýšil i počet žádostí o dávky hmotné nouze. Pracovníkům hmotné nouze se rozšířil počet skutečností, které musejí při vyřizování žádosti o dávku kontrolovat nebo ověřovat: *„Kvůli covidu musíme zjišťovat více věcí.*“ (Respondent B) Důsledkem pandemie se mezi žadateli objevily osoby, které pozastavily nebo ukončily svoji živnost. Pracovník hmotné nouze musel a musí kontrolovat, jestli osoba samostatně výdělečně činná nečerpala kompenzační bonus: *„Plno lidí přišlo o práci a teď zjišťujete, jestli jako OSVČ nedostaly kompenzační bonusy.*“ (Respondent B) Intenzivněji probíhá i kontrola daňových příznání, které žadatelé o dávky hmotné nouze podali: *„Jsou lidé, kteří jsou OSVČ a řeknou Vám, že pozastavili živnost, protože nemají příjmy, ale přesto podají daňové příznání.*“ (Respondent D) Agenda, kterou musí pracovník hmotné nouze řešit, se rozšířila a zkomplikovala už již tak komplikovanou a náročnou práci. Na druhou stranu pracovníci hmotné nouze pozitivně rámují nové příchozí klienty, kteří přišli o zaměstnání a příjem v důsledku pandemie a kteří mají snahu svojí situaci řešit: *„ Za mě osobně jsem i ráda, když klient přijde kvůli potížím z důvodu covidu, protože v tu chvíli má pro mě ta práce daleko větší smysl. Já jsem radši za klienta, který má z důvodu covidu problémy, které si nezpůsobil sám a který se snaží situaci zlepšit než za klienta, který nechce*

pro změnu nic udělat.“ (Respondent B) Tito zmínění klienti mají vybudované pracovní návyky a nejsou zvyklí pobírat dávky hmotné nouze. Zmínění klienti z těchto důvodů nesetrvávají na dávkách hmotné nouze dlouhé období. Jedná se pouze o přechodné období, které potřebují klienti překlenout. Takový klientský přístup potvrzuje názory pracovníků z oddělení hmotné o tom, kdo by měl být osobou v hmotné nouzi. Pracovníci hmotné nouze mají větší motivaci, odhodlání a snahu spolupracovat s klienty, kteří se snaží a vyvíjí energii k řešení situace.

Největší zaznamenanou změnou bylo politické opatření, které dalo vzniknout nové sociální dávce, kterou je mimořádná okamžitá pomoc spojená s COVID-19. Jedná se dávku, která se poskytuje v důsledku vážné mimořádné události, která je způsobena pandemickou situací. Poskytuje se na různé výdaje: *„Z MOP COVID můžete proplatit internet, telefony, respirátory nebo i pohonné hmoty.*“ (Respondent A) Od podzimu roku 2020 lze dokonce financovat úhradu měsíční hypotéky: *„Minulý rok 2020 se MOP COVID při první vlně koronaviru nedávala na hypotéky a během podzimní druhé vlny už ano.*“ (Respondent A) Tato sociální dávka by mohla mít i název dávka na cokoliv. Jedná se o široké spektrum nových výdajů, které způsobují stres pracovníků při jejich ověřování.

Dále pandemická situace poznamenala kontrolní činnost, konkrétně průběh místního šetření. V době pandemie se místní šetření neprovádělo automaticky: *„Dostali jsme instrukce už vloni, že se místní šetření nemají provádět. Pokud by se i přesto prováděla, tak jen u těch nejnnutnějších případů.*“ (Respondent B) Místní šetření se provádí u cíleně vybraných případů, u kterých se vyskytují pochybnosti pracovníků hmotné nouze: *„Jen když je nějaká pochybnost, například více okruhů.*“ (Respondent B). Ve většině případů tak pracovníkům z oddělení hmotné nouze nezbyvalo než jen důvěřovat klientům hmotné nouze. Během nouzového stavu mohli klienti Úřadu práce zasílat doklady, žádost a její přílohy elektronicky bez ověření identity.

8 Diskuse

Před provedením výzkumu jsem se domníval, že na konci práce potvrdím nebo vyvrátím skutečnosti, které jsou zmiňovány v reportáži České televize (viz. kapitola č.1). Nicméně se nemohu po své výzkumné reflexi jednoznačně přiklonit k jednomu nebo druhému tvrzení. Dobrání se k objektivním výsledkům se mi zdá být komplikované. I přes slíbenou anonymitu měli respondenti v jistých otázkách obavy odpovídat. Jednalo se o položené otázky směřující na téma politiky nebo kritiky Úřadu práce České republiky. Domnívám se, že určité negativní skutečnosti nebyly respondenty záměrně zmiňovány, aby například nepřišli o své pracovní místo. Skutečnost, že tato práce nevaliduje neprofesionální a nelidské chování úředníků na Úřadu práce České republiky, nutně neznamena, že k podobnému jednání v praxi nedochází. Dle mého názoru objektivnějším výstupům mé výzkumné činnosti zabraňují limity výzkumu a etická hlediska výzkumu.

Podle etiky výzkumu je důležité dbát na to, aby byla osoba, která je zkoumána, obeznámena se skutečností, že je zapojena do výzkumné činnosti. Nicméně se domnívám, že právě toto etické hledisko zabraňuje objektivním výsledkům mého výzkumu. V tomto ohledu vzniká etické dilema. Je povědomí respondenta o jeho zapojení do výzkumu důležitější než společenský zájem odhalit a zjistit, jak státní orgán, financovaný z peněz daňových poplatníků, jedná se zranitelnými občany své země? Není v tomto ohledu porušení etického hlediska žádoucí skutečností? Pokud ano, tak infiltrace výzkumníka jako zaměstnance Úřadu práce České republiky by mohla představovat jednu z možností, jak se dopracovat k odlišným výsledkům výzkumné činnosti.

K nejzásadnějším zjištěním této práce patří objevený rozpor, který panuje mezi legislativním pojetím osoby v hmotné nouzi a pojetím zmíněné osoby u pracovníků z oddělení hmotné nouze. Zatímco legislativa nedává časové

mantinely osobám, které pobírají dávky hmotné nouze, tak pracovníci z oddělení hmotné nouze se přiklánějí k názoru, že časové ohraničení je důležité, protože jinak se podporuje stagnace určité skupiny klientů v tíživé sociální situaci.

Na základě tohoto rozporu si pokládám otázku, proč zákonodárci nepamatovali při tvorbě zákona o hmotné nouzi na časové ohraničení? Případná legislativní změna se mi zdá být jako nepopulistická a nepopulární, i když by sledovala cíle, které jsou pro osoby v hmotném nouzi z dlouhodobého hlediska žádoucí skutečností (důraznější vnější motivace ke změně situace).

Výstupy z mého výzkumu v určitých částech souhlasí s výsledky diplomové práce Jaroslavy Danielové.⁹⁷ Výsledky obou výzkumů se shodují, že výkon sociální práce ve státní správě zatěžuje byrokracie.⁹⁸ Z tohoto důvodu zbývá sociálním pracovníkům méně času na vykonávání samotné sociální práce. Dále výsledky výzkumné činnosti kolegyně Danielové souhlasí s výzkumnými výstupy této práce, když zmiňuje, že fyzické napadání, agresivita a vulgární chování ze strany klientů má velký vliv na výkon práce sociálních pracovníků.⁹⁹

Dnes bych do výzkumné činnosti zapojil i klienty, kteří by popisovali průběh kontrolní činnosti a jednání ze svého úhlu pohledu, což by bylo pro výzkum obohacujícím prvkem. Tím by se mohlo dospět k potvrzení nebo vyvrácení skutečností, které se objevují v reportáži České televize.

⁹⁷ DANIELOVÁ 2018: Faktory ovlivňující pracovní vytížení sociálních pracovníků Úřadu práce ČR oddělení příspěvku na péči

⁹⁸ *ibid*: str. 84

⁹⁹ *ibid*: str. 85

9 Závěr

Do současné doby nebyly popsány faktory, které ovlivňují design kontrolní činnosti pracovníka hmotné nouze. Zpřehlednění a odhalení faktorů přispívá k profesionalizaci sociální práce ve státní správě. Reflexivita zmíněných faktorů umožňuje získat sociálním pracovníkům z oddělení hmotné nouze profesní nadhled a odstup, který je obecně v pomáhajících profesích žádanou skutečností. Dále tato akademická práce přinesla poznatky popisující vliv pandemické situace na kontrolní činnost oddělení hmotné nouze.

Výzkum se zaměřil na faktory a proměnné, které ovlivňují pracovníka z oddělení hmotné nouze při jeho práci. Na výsledné podobě kontrolní činnosti se podílí mnoho faktorů. Dynamičnost určují tři subjekty, mezi které patří kontrolní pracovník, klient a politika. Tyto tři zmíněné subjekty primárně utváří výslednou podobu kontrolní činnosti. Jsou neoddělitelné a vyskytující se v různé míře zastoupení.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že kontrolní činnost ovlivňuje etický kodex sociálního pracovníka. Kontrolní pracovníci se snaží provádět svoji kontrolní činnost profesionálně s cílem pomoci potřebným. Dále pracovníci profesionalitu spojují se znalostmi legislativy a znalostmi z oboru sociální práce. Profesionalita souvisí i s proječováním vstřícnosti a empatie. Udržet se na rovině profesionála je pro pracovníky hmotné nouze někdy těžké, zvláště když je narušená jejich důvěra v klienta. Kontrolní činnost je u takových klientů důslednější a prováděna s větším profesním odstupem. Profesionální postoj je náročné udržet kvůli přístupu a způsobu jednání klientů. Nabourává ho lež klientů, neupřímné, vulgární, agresivní chování, nesoučinnost a nezájem klientů řešit sociální situaci.

Na vykonávání kontrolní činnosti v oblasti dávek hmotné nouze se do značné míry negativně promítá administrativní zátěž agendy hmotné nouze.

Pracovníkům nezbyvá mnoho času na poradenskou činnost, protože jsou zahlceni byrokratickým aparátem státní správy. Následně je práce více orientována na vyřízení nebo vyplacení klienta, což v praxi u sociálních pracovníků z oddělení hmotné nouze způsobuje komplikaci pro naplňování profesních cílů sociální práce.

Kontrolní činnost ovlivňuje i předporozumění, s jakým přistupují ke klientům pracovníci z oddělení hmotné nouze. Kontrolní pracovníci hmotné nouze negativně rámcují své klienty. Pojetí pracovníků hmotné nouze o tom, kdo by měl být osobou v hmotné nouzi se významně liší při srovnání s legislativou. Podle pracovníků hmotné nouze dochází k velkému počtu „zneužívání dávek hmotné nouze“. Nejedná se o nezákonné pobírání dávek hmotné nouze, ale o jejich principové zneužívání. Zákon umožňuje pobírat dávky hmotné nouze osobám po neomezeně dlouhou dobu, kdy by již mohly pracovat a nepracují, nebo nepracují kvůli výmluvě, která se týká jejich zdravotního stavu. Takový přístup k dávkám hmotné nouze podporuje rodinný mezigenerační přenos, který směřuje k závislosti na systému sociálního zabezpečení České republiky.

Pandemická situace zasáhla i do průběhu kontrolní činnosti. Změnila se intenzita místního šetření a způsob komunikace s klienty. Zvýšil se počet žádostí o dávky hmotné nouze. Nová politická opatření v rámci pandemické situace dala vzniknout nové dávce s názvem Mimořádná okamžitá pomoc spojená s onemocněním COVID-19. V důsledku vzniku nové dávky se zkomplikovala práce pracovníků hmotné nouze. Mimořádná okamžitá pomoc se začala poskytovat na financování téměř čehokoliv. Z tohoto důvodu se musela kontrolní činnost zaměřit na ověřování skutečností, které se přirozeně nekontrolují před přiznáním dávky.

Mnoho nových klientů hmotné nouze přišlo o zaměstnání v důsledku pandemické situace. Nicméně pracovníci hmotné nouze tyto klienty oceňovali, protože měli vybudované pracovní návyky, tudíž vykazovali zájem svoji situaci

řešit, což motivovalo pracovníky hmotné nouze ke spolupráci a hledání řešení. Aktivní přístup klientů koresponduje u pracovníků hmotné nouze s přesvědčením, jak by měla spolupráce probíhat a jaký by měl být klient hmotné nouze. Spokojenost pracovníků hmotné nouze se odvíjí od míry součinnosti klientů a od stupně úspěšnosti dopadů pracovníkovy intervence.

10 Seznam literatury

- [1] BECK, Petr. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi: Zákon o životním a existenčním minimu*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Praktický komentář. ISBN 978-80-7552-108-8.
- [2] DANIELOVÁ, J. *Faktory ovlivňující pracovní vytížení sociálních pracovníků Úřadu práce ČR oddělení příspěvku na péči*. České Budějovice 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce T. Veber.
- [3] ERB, Hans Peter and Birga Mareen SCHUMPE. Humans and uniqueness. *Science Progress*. 2015, 98(1), 1-11. ISSN 2047-7163.
- [4] FISCHER, Ondřej a René MILFAIT. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 2008. ISBN 978-80-904137-3-3.
- [5] HEJZLAROVÁ, Eva. Nestandardní finanční pomoc potřebným ze strany obcí: případová studie vlivu úředníků na design politiky. *Sociológia*. 2019, 51(1), 44-63. ISSN 0049-1225.
- [6] HORÁK, Pavel a Markéta HORÁKOVÁ. Role liniových pracovníků ve veřejné politice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Praha, 2009, 45(2), 369-395. ISSN 0038-0288.
- [7] KAŠPAROVÁ, Eva a Petr HAMPL. *Sociologie řízení*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2012. ISBN 978-80-86730-81-3.
- [8] KELLER, Jan. *Sociologie organizace a byrokracie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86429-74-8.

- [9] MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-377-7.
- [10] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026211549.
- [11] NIEDERLE, Petr. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi a zákon o životním a existenčním minimu: studijní text k přípravě na zkoušku zvláštní odborné způsobilosti pro „Řízení o dávkách pomoci v hmotné nouzi a o dávkách pro osoby se zdravotním postižením“*. Praha: Institut pro místní správu, 2009. Skripta (Institut pro místní správu). ISBN 978-80-86976-17-4.
- [12] PRŮCHA, Petr a Richard POMHAČ. *Správní právo*. Ostrava: Sagit, 2002. Lexikony. ISBN 80-7208-314-7.
- [13] SVARA, James H. Introduction: Politicians and Administrators in the Political Process – A Review of Themes and Issues in the Literature. *International Journal of Public Administration*. 2006, 29(12), 953–976. ISSN 1532-4265.
- [14] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [15] VODÁČEK, Leo a Oľga VODÁČKOVÁ. *Moderní management v teorii a praxi*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2013. ISBN 978-80-7261-232-1.
- [16] WEBER, Max, HAVELKA, Miloš, ed. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH, 2009, 351 s. ISBN 978-80-7298-389-6.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- [17] ASOCIACE POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB ČESKÉ REPUBLIKY. *Etický kodex sociálního pracovníka České republiky* [online]. 2006[cit. 2021-5-25]. Dostupné z: https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex_Profesn%C3%AD%20svaz_verII.pdf
- [18] ČESKÁ TELEVIZE. *168 hodin: Z moci úřední* [online]. 16. 2. 2020 [cit. 2021-05-05]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/220452801100216/titulky>
- [19] GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ ÚP ČR. *Tisková zpráva: Šetření ÚP ČR v terénu přináší výsledky* [online]. Praha, 8. 11. 2016 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: https://www.uradprace.cz/documents/37855/487208/2016_11_08_tz_socialni_setreni_listopad_2016.pdf/8e26b87e-91b6-0fde-9293-9bab948bbbb1
- [20] GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ ÚŘADU PRÁCE ČR. *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky v roce 2020* [online]. Praha, 25. února 2021 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/documents/37855/1738148/Zpr%C3%A1va+o+kontroln%C3%AD+%C4%8Dinnosti+%C3%9A%C5%99adu+pr%C3%A1ce+%C4%8CR+2020.pdf/7f5084c3-18f5-c5df-21d5-875e6c94458d>

- [21] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2015* [online]. Praha [cit. 2021-04-07]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/davky_prosinec_2015.pdf/80048fca-c316-a2eb-4e7c-039bfea17eed
- [22] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2016* [online]. Praha [cit. 2021-04-07]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/Informace_o_vyplacenych_davkach_v_prosinci_2016.pdf/452db468-4842-da0c-cf3f-cd9998320b01
- [23] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2017* [online]. Praha [cit. 2021-04-07]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/Informace_o_vyplacenych_davkach_v_prosinci_2017.pdf/df9a6cab-1a06-fdf4-38a0-ce3ed3c5699d
- [24] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2018* [online]. Praha [cit. 2021-04-07]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/Informace_o_vyplacenych_davkach_v_prosinci_2018.pdf/6cb0de5d-8d9d-d0c4-cd26-2ccbcb2b8c9d

- [25] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2019* [online]. Praha [cit. 2021-04-07]. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/documents/20142/1068116/Informace+o+vyplacen%C3%BDch+d%C3%A1vk%C3%A1ch+v+prosinci+2019+%281%29.pdf/d99945d6-adb9-2fe7-05fc-05d81816d34b>
- [26] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace o vyplacených dávkách v resortu MPSV ČR v prosinci 2020* [online]. Praha [cit. 2021-04-07]. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/documents/20142/1423862/Informace+o+vyplacen%C3%BDch+d%C3%A1vk%C3%A1ch+v+prosinci+2020.pdf/0c00834b-3fea-94e1-8d86-9a2f61f50856>
- [27] rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 6 Tdo 393/2016
- [28] rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 3. 2017, sp. zn. 54 Ad 8/2016
- [29] ÚŘAD PRÁCE ČR. *Tisková zpráva: MPSV a Úřad práce ČR bojují proti zneužívání sociálních dávek* [online]. Praha, 27. 2. 2014 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/783357/TZ_270214a.pdf/dc0cce43-bdbc-837e-7b83-678fbc4a669a
- [30] ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky: Realizované v roce 2015* [online]. Praha, 2015 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z:
https://www.uradprace.cz/documents/37855/1738148/zprava_o_kontrolni_cinnosti_2015.pdf/db4ec050-4ec7-d2fd-12cf-212988327f3d

- [31] ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky: Realizované v roce 2016* [online]. Praha, 2016 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z:
https://www.uradprace.cz/documents/37855/1738148/zprava_o_kontrolni_cinnosti_2016.pdf/c7cc3760-4840-6d70-df2a-7dad181ae7e
- [32] ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky: Realizované v roce 2017* [online]. Praha, 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z:
https://www.uradprace.cz/documents/37855/1738148/zprava_o_kontrolni_cinnosti_2017.pdf/9389aeaf-efe8-b37f-84e8-2cee0f0ffb5e
- [33] ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky: Realizované v roce 2018* [online]. Praha, 2018 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z:
https://www.uradprace.cz/documents/37855/1738148/zprava_o_kontrolni_cinnosti_2018.pdf/a0d011ee-964e-0332-8ff4-064521659654
- [34] ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky v roce 2019* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z:
https://www.uradprace.cz/documents/37855/1738148/zprava_o_kontrolni_cinnosti_2019.pdf/05e76981-5551-a32f-a8de-98764ed1c60b
- [35] ÚŘAD PRÁCE ČR. *Zpráva o kontrolní činnosti Úřadu práce České republiky v roce 2020* [online]. Praha, 2020 [cit. 2021-6-6]. Dostupné z:
<https://www.uradprace.cz/documents/37855/1738148/Zpr%C3%A1va+o+kontroln%C3%AD+%C4%8Dinnosti+%C3%9A%C5%99adu+pr%C3%A1ce+%C4%8CR+2020.pdf/7f5084c3-18f5-c5df-21d5-875e6c94458d>